

De Staat van de Dans

7 oktober 2016

Uitgesproken door Annette Embrechts, theater- en dansjournalist, tijdens *Dutch Dance Dialogues*, onderdeel van Festival de Nederlandse Dansdagen 2016.

Beste mensen,

Zoals jullie aan mijn zachte G kunnen horen, ben ik hier in de buurt opgegroeid, in Nuth, en natuurlijk deed ik daar als kind mee aan de jaarlijkse carnavalsoptochten. Ooit koos de schoolprins – de enige Aziatische jongen op onze lagere school – tegen alle verwachtingen in mij als zijn carnavalsprinsesje en ik kreeg van mijn moeder een prachtige lange blonde pruik met vlechten. Zo reden we op een zeepkist door Nuth, met de hele school joelend en lachend achter ons aan. Dennis als carnavalsprins voorop, ik erachter, helaas niet er naast. Pas onlangs, bij een reünie, hoorde ik dat Dennis het echt verschrikkelijk vond om als enige jongen met bruine huid op die kar te moeten zitten en als prins door het dorp te worden getrokken.

Foto Antoinette Mooy

Het jaar erop werd hij helaas weer verkozen, hij was nu eenmaal de mooiste jongen van de school. En weer zat hij zonder het te laten merken tegen zijn zin op die zeepkist, nu met een ander meisje erachter. Ik hergebruikte mijn pruik met vlechten, want ik werd toen Tika Tovenaar, een van mijn favoriete uitdossingen tijdens kindercarnaval. Zingen kon ik niet, maar ik neuriede: We wonen in een luchtkasteel. Vlakbij een regenboog. We wonen heel, we wonen heel. Wij wonen heel heel hoog. En dan doe ik dit... *en alles staat stil*. Ik vond het zo'n wonderlijk en machtig moment, dat je alles en iedereen stil kon zetten maar zelf door mocht bewegen. Heel even alles zachtjes stil zetten, dat probeer ik voor de duur van deze Staat van de Dans. En dan straks alles weer in beweging krijgen.

De champagne had nu natuurlijk koud moeten staan. De kurken hadden kunnen knallen. Er was tenslotte dit jaar behoorlijk veel te vieren in de danswereld. Zeventig jaar Scapino Ballet Rotterdam, het oudste dansgezelschap van Nederland, een grand dame die haar eigen rimpels strak trekt en de NITS in die verjongingsbehandeling meeneemt. Introdans bestaat 45 jaar en viert dit onder de nogal curieuze titel *Tutti*, totdat je beseft dat daar alle 26 Introdansers achter schuil gaan. TING! van Scapino klinkt misschien een beetje als een triangel of een ping van een berichtje, maar wel één die 20.000 mensen naar de Ferro Dome wist te tingelen. Een knappe prestatie voor een jubileumdansvoorstelling in een hal waar nog geen stroomkabel of waterleiding in bedrijf was.

Toer van Schayk, kreeg een eerbetoon voor zijn 80ste verjaardag en noemde in een interview de mensen het eczeem op de huid van de aarde. Geen vrolijk mensbeeld, wel een prachtig *Requiem*.

Ann van den Broek vaart 15 jaar onder de vlag van haar Vlaams-Nederlandse WArD/waRD. En gaat zeker de twintig vol maken.

Foto Antoinette Mooy

Andrea Leine en Harijono Roebana vieren het zilveren jubileum van hun gezelschap, maar zullen zich een ander kado van het Fonds Podiumkunsten hebben voorgesteld, dan een negatief advies. En misschien is het door alle rumoer over de Omscholingsregeling op de achtergrond geraakt, maar ook deze Nederlandse uitvinding – het oudere Engelse Resettlement Fund kent een andere charitatieve vorm - bestaat precies 30 jaar. En dan krijgen we straks de uitreiking van de Zwanen nog; het mag toch niet zo zijn dat we dat door de huidige averij die de dans dreigt op te lopen, geen Feest van de Nederlandse Dans meer durven noemen? Die gezelschappen, die dansers, die hebben de splinters van de planken gedanst. Die zijn genomineerd voor trofeeën die we zo trots en glamorous de Oscars van de Nederlandse dans noemen... We gaan daar toch geen Zwanen-gate van maken?

Maar ik moet zeggen, ik heb nog nooit zo veel ontstemde reacties voorbij zien komen op de uitnodiging om de ondertitel van de Nederlandse Dansdagen - het Feest van de Nederlandse Dans – mee te komen vieren in Maastricht. De boosheid, de woede, ze zijn enorm. Begrijpelijk, de dans krijgt een klap te verduren die vreemd genoeg misschien nog wel meer door dreunt dan die van vier jaar geleden, die met een ongekend heftige bezuinigingstactiek door Halbe Zijlstra is uitgedeeld. Maar toch, je moet je nooit door een klap uit het veld laten slaan, je moet diep ademen, de averij overzien, met z'n allen kijken hoe het zo ver heeft kunnen komen en waar de boot nog waterklaar gemaakt kan worden.

Tenslotte is de systematiek niet nieuw. Ook eerder hebben gerenommeerde makers en gezelschappen hun studio's moeten ontmantelen, hun dansers moeten ontslaan, hun goed lopende educatie moeten stopzetten. Het is inherent aan een vierjarige kunstenplan systematiek, weliswaar ingekapseld in een zware bezuinigen. We moeten niet doen of subsidies voor de eeuwigheid zijn en onaantastbaar zijn. Het blijft een wreed spel met knikkers, maar wel een dat onderling zo is afgesproken. En dat altijd afhankelijk blijft van hoeveel belang politiek en maatschappij aan kunst en cultuur toekennen. Politiek en maatschappij kiezen er uiteindelijk voor de extreme bezuinigen van vier jaar geleden maar met kleine reparaties te verzachten, zodat het nu dubbel voelbaar wordt dat de ondergrens is bereikt. Maar ik heb niet de indruk dat de wereld buiten de kunsten zich hierover wezenlijke zorgen maakt, op een paar opgestoken handen na.

Het gaat mij aan het hart een kwetsbare Andrea Leine te horen vertellen hoe extreem blij zij en Harijono in het voorjaar nog waren met de nominatie van Light voor de Zwaan voor de meest indrukwekkende dansproductie, maar emotioneel nu niet in staat zijn om die blijdschap publiekelijk te vieren, tijdens de uitreiking van de Zwanen. Natuurlijk kun je als relatieve buitenstaander roepen,

je moet er zijn, zorg dat je van je laat horen, maak je statement waar het nog kan, maar menselijkerwijs kan ik mij voorstellen dat de kloof tussen het negatieve advies van het Fonds Podiumkunsten en de lovende woorden van het juryrapport een spagaat te veel is. Zelfs voor een danser.

Er zijn meer mensen die het emotioneel niet opbrengen hier vanmiddag of hier dit weekend te zijn. Lastig voor Ronald Wintjens: je zult maar net aangetreden zijn als nieuwe directeur en direct zo'n sombere stemming te verhapstukken krijgen. Een geluk bij een ongeluk dat dit de negentiende editie is van de Nederlandse Dansdagen, geen jubileum, volgend jaar mag de vlag uit voor de twintigste, toch? Hoe zal de dans er dan voor staan?

Laten we in alle eerlijkheid ook eens naar onszelf kijken als dansveld. Hadden we deze klap echt niet zien aankomen? Zijn we de afgelopen vier jaar zo bezig geweest met overleven, herpositioneren, bekvechten – ja dat ook - en vooral door te blijven dansen en maken, dat we blind zijn geweest voor de storm die aan land zou komen of toch eigenlijk nooit is gaan liggen.

Hoe kun je als danspartners in Amsterdam zo dom zijn om na twintig jaar een Danshuis te laten klappen, terwijl de politiek geld had gereserveerd voor het belang van een kloppend hart voor de dans in de hoofdstad? Iedere strateeg zal je kunnen uitleggen dat zo'n uitkomst je niet helpt in het voorsorteren voor een nieuw kunstenplan. Dan kun je nu een boze brandbrief schrijven, met veel terechte constatering en zorgen, maar dan vergeet je toch dat een paar partijen kort voor het hele kunstenplancircus, zelf niet eens door één deur van een Danshuis bleken te kunnen. Waar blijft dan de zelfkritiek, misschien de zelfkennis. En de spijt?

Foto Antoinette Mooy

Ik heb dat van het mislukken van het Danshuis aan redacteuren op de kunstredactie proberen uit te leggen, maar eerlijk gezegd: het lukte mij niet. Prinsjesgedrag, zo was de reactie, en ik wist niet hoe dat te weerspreken. Gevaarlijk prinsjesgedrag. Natuurlijk iedereen heeft zijn redenen, zijn pijnpunten, zijn principes, zijn trots, zijn ego's. Maar de danswereld kan zich de luxe van ego's niet meer permitteren.

Is in Amsterdam dan niks geleerd van het klappen van Dansgroep Amsterdam, omdat Krisztina de Châtel en Itzik Galili niet hun beider

conflicterende ego's collegiaal onder één dak wisten te houden, ook een jaar voordat het nieuwe kunstenplan eraan zat te komen? Wie ruziënd over straat gaat, wordt als vanzelf een makkelijker slachtoffer. Zeker als je weet dat de messen nog steeds geslepen worden.

De legitimatie voor kunst, het draagvlak voor kunstsubsidies, het wordt eerder kleiner dan groter. Het woord intrinsieke waarde was al een Fremdkörper in de politiek maar lijkt nu helemaal een vergeten woord uit een vreemde taal. Dus, nee met de nadruk op de intrinsieke waarde van dans, op de schoonheid, de esthetiek, de beleving, de dynamiek, hoe belangrijk ook, komen we er niet. We worden simpelweg niet verstaan.

We moeten opnieuw een vocabulaire vinden om het verhaal van de dans wel verstaanbaar te maken. En vooral: we moeten elkaar dat verhaal in schrijven.

Dans heeft geen verhaal nodig hebben om gelegitimeerd te zijn, geen literatuur, niet per se muziek, geen andere reden dan de beweging zelf. Natuurlijk verwijs ik haar, met dank, aan de vaak misbegrepen uitspraak van Hans van Manen 'Dans drukt dans uit en niets anders dan dans', een magistrale openingszin van onze grootmeester, een zin die inmiddels ook zelf bijna aan een jubileum toe is. Tot u spreekt... , weet u het nog? Een choreograaf als bijzonder hoogleraar aan de toen nog Katholieke Universiteit Nijmegen en ja, dat is al weer dertig jaar geleden.

Dans mag dan geen verhaal nodig hebben als legitimatie, dans maakt wel deel uit van een groter verhaal. Vertel dat verhaal van de dans, van de cultuur, van de kunst, verkoop dat verhaal, zoek stotterend naar het verhaal van de dans, val af en toe stil of schreeuw het uit en vooral: schrijf elkáár dat verhaal in. Noem elkaar, besta voor elkaar, gun elkaar wat. Op de site van het NDT staat een button met 'ons verhaal' maar waar is hét verhaal?

Een verhaal dat krachtig met z'n allen geschreven moet worden, en snel ja, want er is geen tijd meer te verliezen. Ik wil er als theater- en dansjournalist met alle geestdrift een paar leestekens aan toe voegen, een uitroepteken, een komma, en vooruit, ook af en toe een vraagteken.

Ik zeg vaak tegen jonge podiumkunstenaars die net van de academie komen, zorg dat je een verhaal hebt. Wacht niet tot iemand zich afvraagt of die op jou zit te wachten of niet, maar zorg dat iedereen plotsklaps denkt, verdomd hier zaten we eigenlijk op te wachten.

Dans gaat over dans, oké, maar wie gaat er over de dans? Waar blijft het verhaal waarin iedereen een rol speelt en elkaar een gunfactor geeft in plaats van elkaar de maat neemt?

En ja, volgens mij moet het een verhaal worden waarin ook weer meer aandacht komt voor het ambacht van het dansen en het ambacht van choreografen. Want dat is een beetje ondergesneeuwd in de kakafonie aan talentenjachten op televisie. We waren blij met die aandacht voor dans, zeker. Maar het moet niet lijken of het ambacht van choreografen alleen bestaat uit het maken van 4 minuten-dansjes, zelfs achter de televisieschermen. Ik citeer even Chantal Janzen,

als jurylid, die in verbazing opmerkte: 'Het is vreemd, het is bizar maar het is briljant.' Waarbij ze het had over dansers van Club Guy & Roni die incognito hadden meegedaan.

Laatst vertelde Conny Janssen tijdens de avond van Rotterdam Danst terloops tijdens een presentatie hoe veel keuzes zij op een dag maakt als choreografe. Hoe zij kiest uit een waaier aan mogelijkheden, verticaal, horizontaal, links, rechts, groep, solo, duet, zacht, lang, gerekt, scherp, aanraken, niet aanraken. Ze zwaaide met haar armen en het publiek vond het magisch.

Laten we het choreografieconcours opnieuw uitvinden. – wie ontdekte er met mij niet ooit het talent van Itzik Galili. Laten we van alle upcoming choreografers, dansworkshops, danslokalen en

Foto Antoinette Mooy

dansclicks weer de beste choreografieën in een marathon bij elkaar brengen en ons een weekend lang onderdompelen in het ambacht van het choreograferen.

Laat Hans van Manen – hij is nu eenmaal zo fijn te citeren – nog één maal vertellen over hoe keer op keer gruwet van die eerste repetitiedag. ‘De dansers kennen je, maar dan zijn we vreemden voor elkaar. Die dag sta ik altijd veel te vroeg op. Al val je van de trap, al gooi je je voor een auto; er mankeert je niks, je moet naar die studio, daar helpt geen moedertje lief aan. Daar wacht de cast die je hebt gekozen. Maar er zijn ook mensen die je niet koos. Die zijn lief en aardig tegen je als je hen in de gang tegenkomt. Maar intussen. Die twee dansers die je vanmorgen aan het werk zag zal ik na vandaag niet iets pas de deux-achtigs laten doen. Ik zal ze elkaar zelfs niet laten aanraken. Ze staan tegenover elkaar, dan - pats - maken ze tegelijk een sprongetje opzij, een Spaans sprongetje.’

Beste makers, vertel vol geestdrift dat één minuut choreografie per dag al een mooie nettowinst is, zodat het publiek begrijpt dat de stroom bewegingen die op het podium zo vanzelfsprekend lijkt, ooit het resultaat is geweest van een intensief, indringend en weerbarstig keuzenproces. En dat een gezelschap voor sommige wel en voor anderen niet de beste omgeving is voor de optimalisatie van dat keuzeprocess.

Foto Antoinette Mooy

Ga de boer op, vertel het verhaal van de dans, en vertel het samen.

Ik ben benieuwd of Igone de Jongh vanavond tijdens College Tour ook iets over andere dansgezelschappen vertelt – de opname ligt al vast – of ze droomt van een duet met Zwaan Winnaar Tim Persent of Jorge Nazal... Dat ze vertelt dat ze laatst toch een choreografie zag van een jong talent, waar ze nog dagen over nadacht. En wat het met haar doet dat ze op de valreep geblesseerd is geraakt en morgen niet hier in Maastricht het duet uit La Bayadère kan dansen. Vertel wat dit doet met het hoofd, het hart en het kuitbeen van een danser.

Laten we trots zijn op het feit dat de Junior Company van Ted Brandsen en Ernst Meisner een van de beste ideeën sinds jaren is. Laten we waar we kunnen herhalen dat het Nederlands Dans Theater en Het Nationale Ballet tot de top van de wereld behoren. Maar laten die gezelschappen op hun beurt zich ook echt bekommeren om wat er elders speelt in dansend Nederland. NDT, laat hardop horen dat het zonde is dat Korzo als dansproducent van onafhankelijke makers geen landelijke, meerjarige ondersteuning krijgt. Doe een voorstel, maak van dat gedwongen verstandshuwelijk nu eindelijk een gepassioneerde relatie. We zijn toch zo goed in duetten? Laat zien dat elkaars lot je raakt. En dat het onvoorstelbaar is dat geen enkele dansproductiefunctie in de landelijke meerjarige regeling zit.

Er gebeuren veel bijzondere samenwerkingen in de dans, tussen dansmakers en publiek, ouderen, amateurs, parkinsonpatiënten, gehandicapten en voorbijgangers. Laten we bevlogen vertellen waarom een choreografie door alledaagse mensen iets anders is dan professioneel getrainde mensen die een choreografie uitvoeren, waarom het laatste controleerbaar en heruitvoerbaar moet zijn.

Laten we gek doen en wellicht Wim Pijbes binnenhalen, want die heeft de liefde voor de dans van zijn vrouw meegekregen en kan 80 miljoen binnenhalen, of vooruit 40 miljoen uit Nederland en 40 uit Frankrijk.

Want de dans moet in de actiestand. De dans in Nederland staat er fantastisch voor maar ook beroerd. Dans in de grote en middenzaal is echt een probleem, misschien niet in de grote steden maar wel daarbuiten. Toneel overigens ook, dus daarin is dans niet de enige.

Laat merken dat de problemen van de grote en middenzalen in de provincie om dans geprogrammeerd te krijgen een gezamenlijke opdracht is, en niet alleen een kwestie van een oproep tot meer gemeentelijke subsidie voor een dansprogrammering (ik verwijs hier naar het inmiddels achterhaalde punt 2 van de Blik op het Dansveld uit 2014, dat later wordt besproken). Word wakker in een nieuwe tijd waarin schouwburen zelfs aan een gemeentelijke commissie moeten pitchen wat ze op hun eigen podium geprogrammeerd willen hebben.

Dwing met elkaar af dat mid-career-makers aandacht en mogelijkheden krijgen, zodat ze niet naar het buitenland hoeven, om daar welkom onthaald te worden aan het hoofd van de danstak van een Duits Stadstheater of een gezelschap Down Under. Sta op z'n minst beginnend positief tegenover een duobaan van de artistieke leiding van ICKamsterdam, die ook in Marseille aan het roer staan van een Choreografisch Centrum. Van Johan Simons wordt zoiets vanzelfsprekend toegejuicht. In de dans trekken mensen hun wenkbrauwen op.

Trek met elkaar op, werk samen en nee, neem daar geen jaren te tijd voor om aan het idee te wennen of om uit te vogelen hoe je alsnog door één deur kunt. Die luxe is echt een gepasseerd station.

Ik vermoed zo maar dat Generale Oost nooit in zijn eentje in de BIS terecht was gekomen, als niet al in het vorige kunstenplan een samenwerking in gang was in gezet met Productiehuis ON en Literatuurfestival de Wintertuin. Ze hebben elkaar hun verhaal ingeschreven. En zie nu het resultaat.

Productiehuis Rotterdam had het op eigen kracht waarschijnlijk ook niet gered, maar nu onder de vlag van Theater Rotterdam zit het op die vurig begeerde positie in de BIS. Strategisch zal het zijn geweest, om Theater Rotterdam als kleine theatervoorziening bij te plussen. Maar ze zitten in de BIS. En natuurlijk is het een schande dat er maar 3 plekken voor productiehuizen in de BIS zijn. Maar als Mozes niet naar de berg komt, moet de berg naar Mozes. Het lukte de festivals uiteindelijk om meer geld te krijgen door met een lange adem niet elkaar af te vallen of jaloers elkaar een subsidie te misgunnen maar voortdurend gezamenlijk het *unique sellingpoint* te blijven herhalen: festivals maken een avontuurlijk en niet voor de hand liggend aanbod toegankelijk voor een groot publiek.

Fonds Podiumkunsten, nu je dat geld voor de festivals binnen hebt, ga nu 'Posten' bij de minister voor de volgende 10 miljoen.

Foto Antoinette Mooy

Laten we als danssector ook zo'n motto bedenken, zo'n *unique sellingpoint*. Laten we de blonde vlechten lenen van Giselle en een AZIZ-jurk van LeineRoebana en Tika Tovenaar worden en in de handen klappen en zeggen: en dan doe ik dit... en alles staat stil. En dan zelf wel mogen bewegen. Maar... we leven niet in een luchtkasteel. In een luchtkasteel is het ook best eenzaam, zegt Tika overigens.

Dus laten we vooral ook voorsorteren op stedelijke regio's, want dat begrip gaat hoe dan ook rondzingen en een rol spelen, of we er ons nu iets bij voor kunnen stellen of niet.

Theater Rotterdam, Het Nationale Theater, het zijn allemaal bewegingen die anticiperen op wat komen gaat. Die nu al denken vanuit stedelijke regio's, waar de Raad van Cultuur in zijn Cultuurverkenning zo veel nadruk op legt.

Welke dansgezelschappen, welke dansproducenten, welke talentontwikkelaars denken nu al in stedelijke regio's? Er zijn geen garanties meer. De danswereld kan zich niet meer permitteren te denken dat iedereen zijn eigen diverse dingetje kan blijven doen, in een keten van schakels die soms meer op losse bedeltjes lijken dan op een schakelarmband.

Werk samen, vertel samen. Laten we ons verenigen en erkennen dat we iets te ongebonden zijn gaan denken, maar dat ons kunnen verenigen in daden. Laten we echt aan politiek gaan doen: verantwoordelijkheid nemen voor hoe de bestaande orde anders kan, zoals de Vlaamse Wouter Hillaert het in augustus nog formuleerde. Laten we solidair zijn en niet de Sombermansen worden, van Remco Campert, die zich in een hoekje van het café ergeren aan het vrolijke geroezemoes van cafégangers die het wel naar hun zin hebben. Laten we elkaar onderling niet bestrijden over de afdracht aan de Omscholingsregeling, maar aan het publiek laten zien wat erbij komt kijken bij een 24-uurs discipline, zeven dagen in de week, en een fysiek bewegingsgeheugen voor diametraal verschillende dansidiomen. En wat er rest na zo'n toegewijde carrière. Laten we zorgen dat de Staat van de Dans volgend jaar een State of the Union wordt.

Laten we niet alleen vertrouwen op subsidies, die vaak omgekeerd evenredig uitpakken aan de energie die je erin steekt, laten we niet vertrouwen op een Bussemaker die roept dat ze de rust in de cultuursector terug wilt brengen – merken jullie het? – of op Pechthold die als een Wikkie de Viking onder zijn neus wrijft en bluft dat hij 24 miljoen wel haalbaar acht, wanneer, hoe? Tijdens de verkiezingen in maart? Er zijn nu al 14 miljoen te winnen... Maar hoeveel mensen zullen daarvoor in de Tweede Kamer hun nek uitsteken? Laten we niet op de plaats blijven trappelen.

Laten we Tika Tovenaar worden en in onze handen klappen: en dan doe ik dit... en alles staat stil. En dan... komen wij zelf in beweging.

Foto Antoinette Mooy